

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi

Cilt 6, Sayı 13 (Ağustos 2017), s. 9-15

DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut21>

ISSN: 2147 - 590, Samsun- Türkiye

Özgün Makale/ Original Article

Çeliş Tarihi: 07. 07. 2017

Kabul Tarihi: 02. 08. 2017

Yahya Kemal'in Akıncılar Şiiri ve Halk Bilimi

Yahya Kemal's Poem "Akıncılar" And Folklore

Mustafa DİNÇ*

Öz

Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Yahya Kemal Beyatlı'nın Akıncılar isimli şiirinde tespit edilen halkbilimi unsurlarını sunmaya çalıştığımızı incelememizde, öncelikle şairin yaşamıyla ilgili kısa bir bilgi verilmiş, ardından şiirin anlamsal tahlili yapılmıştır. Daha sonraki aşamada şiirde tespit edilen folklorik bulgular sıralanarak, sonuç bölümünde kısa bir değerlendirmeye gidilmiştir. Sanatın hangi dalıyla ilgili ürün verilirse verilsin bu ürünleri insanlığın hizmetine sunan sanatçılar bağlı buldukları toplumsal değerlerden, sosyal çevreden soyutlanamaz. Edebiyat araştırmaları için de durum aynı şekildedir. Bir şairin, yazarın yetişme çevresini, inanç dünyasını, sosyal ve toplumsal yönünü, fikri yapısını gözardı etmek onu değerlendirmek için yapılan araştırmalarının bir boyutunun hep eksik kalmasına neden olacaktır. Dolayısıyla sanatkarlar hangi akımın, sanat döneminin mensubu olurlarsa olsunlar eski ile veyahut diğer akımlarla etkileşim içinde bulunabilirler. Bu bilinçli yapılabileceği gibi, salt etkilenme biçiminde de kendini gösterebilir. Yahya Kemal de bu doğrultuda Türk tarihi, kültürü ve folkloru ile ilgili verileri Cumhuriyet devri şiirinde son derece güzel örneklerle vücuda getiren büyük bir şairimizdir.

Anahtar Kelimeler: Halk bilimi, Türk Edebiyatı, Şiir.

Abstract

In our study we try to present folkloric elements located in the poem "Akıncılar" by Yahya Kemal Beyatlı one of the important poets in Turkish Literature, firstly a brief information is given about the poet's life and then the poem is examined. In the following part, folkloric findings in the poem are listed and finally it is shortly evaluated. In all branches of the art, the artists who present their products to the service of mankind can't be abstracted social values and social environment which they belong to. This is valid in literature researches as well. Ignoring a poet's or an author's upbringing environment, believes, social aspect and intellectual quality leaves the researches made for evaluating him/her incomplete in some ways. Accordingly, the artists interact with the other old or new trends no matter which trend or period they belong to, which can be consciously or not. Consequently, Yahya Kemal is a

* MEB, Öğretmen. Elmek: mstfdnc84@hotmail.com

great poet who generates data related to Turkish history, culture and folklore in his poems wonderfully in the Republic Period.

Keywords: Folklore, Turkish Literature, Poem.

Giriş

Yeni Türk şiirinin en önemli kalemlerinden biri olan Yahya Kemal Beyatlı şairliğinin yanında yazarlık ve derin fikir adamlığı özellikleri ile de etkisini günümüze değin sürdüren abide şahsiyetlerden biridir. Gerek yetişme çevresi, gerek eğitim hayatı ve gerekse fikrî eğilimleri ile hemen tüm eserlerinde Türk tarihinden, Türk kültüründen beslenen Yahya Kemal'in uzun yıllar boyunca geniş kitleler tarafından sevilerek takip edilmesi onunla ilgili en önemli özelliklerden birisidir.

Edebiyat araştırmacıları yeni edebiyat üzerinde yapılan çalışmalarda halkbilimi unsurları ile günümüzde yeni yeni ilgilenmeye başlamışlardır. Toplumsal bir varlık olan insanın, dolayısıyla bir yazarın ve şairin içinde bulunduğu toplumdan bağımsız olması düşünülemeyeceği gerçeğinden yola çıkılırsa, disiplinler arası bakış bağlamında bu mantıkla yapılacak çalışmalar aracılığı ile yazar veya şairlerin eserlerindeki halk bilimi unsurlarının tespit edilmesi edebiyat alanı incelemelerine önemli katkılar sağlayacak bir çaba olacaktır.

Bir yazarın veya şairin yaratmalarında şüphe yoktur ki mensup olduğu sosyal çevrenin, tarihi ve kültürel oluşumun izleri hissedilmek durumundadır. Bu bakımdan karşılaştırmalı bir araştırma mantığı ile yapılacak çalışmalarla söz konusu edebiyat adamının, edebi anlayışı çerçevesinde eserler vücuda getirirken, kendisini besleyen damarlarının göz ardı edilmemesi de gerekir. Bu çalışma da, bu eksen fikir çerçevesinde Cumhuriyet devri edebi hayatımızın kilit isimlerinden Yahya Kemal'in "Akıncılar" şiirinde tespit edilen halk bilimsel ifadeleri sunmayı amaçlamaktadır.

Yahya Kemal'in Hayatı

2 Aralık 1884 te Üsküp'te dünyaya gelen Yahya Kemal'in asıl adı "Mehmet Agâh" tır. Babası, adliye memurluğu ve bir süre de Üsküp Belediye Reisliği yapmış olan İbrahim Naci Bey; Annesi ise divan şiirinin son üstatlarından biri olan Leskofçalı Galip Bey'in yeğeni Nakiye Hanım'dır.

Baba ve anne tarafından her ikisinin de cetleri Sultan II. Mustafa'nın sancakbeylerinden Şehsuvar Paşa'ya kadar dayanır. Zaten Yahya Kemal'in Beyatlı soyadı da buradan gelmektedir (Ekiz vd., 1984: 7).

İlk okumaya Üsküp'te başladı. Orta öğrenimini Selanik ve İstanbul'da Vefa İdadilerinde bitirdi. 1903'te bir arkadaşının teşvikiyle Paris'e kaçtı. Orada II. Abdülhamid'e karşı mücadele eden II. Jön Türkler takımıyla tanıştıysa da onlara katılmadı.

Bir yıl Fransızcasını ilerlettikten sonra Ecole Libre des Sciences Politiques'e (Siyasal Bilgiler Okulu'na) yazıldı. Okulun dış siyaset bölümünde, o zaman Fransa'nın en ünlü tarihçileri olan Albert Sorel, Emile Bourgox, Louis Renault gibi hocalardan ders gördü. Genç şairdeki tarih ve millet sevgisinin şuurlanıp gelişmesinde, bilhassa Albert Sorel'in ilhamları görülmektedir (Kabaklı, 1978: 177).

Dokuz yıl kaldığı Paris'te (1903-1912) devrin fikir ve sanat akımlarını yakından tanıyıp uygulama fırsatı buldu. Paris'te kazandığı geniş edebiyat ve şiir bilgisi ve kültürü ile 1912 yılında İstanbul'a döndü.

İstanbul'da Dârüşşafaka'da edebiyat ve tarih öğretmenliği yapan (1913) Yahya Kemal, Medreset'ül-Vâizin'de de uygarlık tarihi dersleri verdi (1914). Daha sonra Dârülfünun'da uygarlık tarihi, batı edebiyatı tarihi ve Türk edebiyatı tarihi derslerinde "müderris olarak görev aldı (1916-1919). Mütarekeden sonra Atı, İleri, Tevhid-i Efkâr, Hâkimiyet-i Milliye gazetelerinde ve arkadaşlarıyla çıkardığı Dergâh dergisinde Milli Mücadele'yi destekleyen yazılar yazdı. Barış antlaşması için Lozan'a giden heyette danışman olarak yer aldı (1922) daha sonra Urfa milletvekili oldu (1923).

Cumhuriyetin ilanından sonra Varşova (1926) ve Madrid'te (1929) orta elçi olarak görev yapan Yahya Kemal, Madrid'deyken Lizbon elçiliğini de yürüttü (1931). Daha sonra Yozgat (1934-1935), Tekirdağ (1935-1943) ve İstanbul (1943-1946) milletvekili seçildi, Halkevleri sanat danışmanlığı yaptı ve Pakistan Büyükelçisi iken emekli oldu (1949). (Oktay, 1993: 410).

Yahya Kemal hiç evlenmedi; ömrünün son yıllarını Park Otel'de geçirdi. Yakalandığı bağırsak kanamasının tedavisi için 1957'de Paris'e gitti. Burada bir süre tedavi olduktan sonra İstanbul'a döndü. Fakat hastalığı sık sık nüksetti ve 1 Kasım 1958 tarihinde Cerrahpaşa Hastanesinde hayatını kaybetti (Doğan, 2013: 4).

Şiirin Anlam Yönü (Anlamsal Tahlil)

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik

Haykırdı, ak tolgalı beylerbeyi "İlerle!"
Bir yaz günü geçtik Tuna'dan kabilelerle

Şimşek gibi atıldık bir semte yedi koldan
Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan

Bir gün yine doludizgin atlarımızla
Yerden yedi kat arşa kanatlandık o hızla

Cennette bu gün gülleri açmış görürüz de
Hâlâ o kızıl hâtra gitmez gözümüzde

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik" (Kendi Gök Kubbeimiz, 1989)

Osmanlı askeri teşkilatı içinde fetih hareketlerinin önemli bir mensubu olan akıncı teşkilatının Balkan coğrafyasındaki bir akın hareketinin uyandırdığı coşkun duygunun ifade edildiği bu şiir Yahya Kemal'in tarihe ve kültüre bağlılığını hissettirmesi bakımından son derece önem taşımaktadır. Anlatımındaki coşkulu tavır "akınlarda çocuk gibi şen" olma zemininde başlatılarak yoğun epik duygulara giriş yapılmaktadır.

İlk beyitte akıncıların bin atlıdan oluştuğu, çocukların oyun oynarlarken nasıl zevk alıyorsa akıncıların da akınlarda aynı hazzı duyduklarını, yeni yurtlar kazanma yolunda son derece neşe ve heyecan duyulduğu ortaya serilmektedir.

İkinci beyitte akıncıların bir beylerbeyi yönetimi altında teşkilatlandığı ve akın yapılan coğrafyanın Balkanlarda Tuna Nehri civarında olduğu belirtilmektedir.

Üçüncü beyitte yapılan benzetmelerle akıncıların akınlarına sık sık devam ettikleri fikri uyandırılmaktadır. Son derece iyi organize olmuş bu askeri birliklerin, çok hızlı bir şekilde yer değiştirerek baskın yapacakları, savaşacakları yerlere hızla vardıkları aktarılmaktadır.

Devam eden bu akınlarda, akıncıların atlarının çok hızlı olduğu, göğün en yüksek katı olan arşa kadar hızlıca, uçarcasına vardıkları da dördüncü beytin anlatımını oluşturmaktadır.

Beşinci beyitte ilk dört beyitteki coşkun havanın biraz durağanlaştığı, çünkü cennet, gül, kızıl hatıra imgeleri ile şehadet kavramının ifade edildiği anlaşılmaktadır. Mücahit akıncıların elbette ki şehadet fikrini de sürekli zihinlerinde ve hatıralarında taşıyor oldukları beytin bir diğer düşüncesidir.

Altıncı ve son beyit ise şiire girizgâh yapılan ilk beytin tekrarı olarak karşımıza çıkmakta, bir bakıma yinelenen bu dizelerle beşinci beyitteki şehitlik, cennet kavramlarının uyandırdığı durgunluk giderilerek genel bir epik coşkunluk sağlanmak istenmektedir. Bir başka ifade ile son beyitte her ne kadar sonunda şehadet de olsa akıncılar akınlarına, ya da daha geniş bir bakışla, ölüme neşe ile giderler ve karşılarındaki düşman ne kadar çok olursa olsun, onları alt etmeyi başarırlar duygusu uyandırılmaktadır.

Şiirle İlgili Folklorik Bulgular

a) Masal Motifleri

Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı diye tanımlanır (Boratav, 1969: 80).

Masalların kahramanları: İnsanlar (padişah, tüccar, oduncu, keloğlan, arap vb.); hayvanlar (arслан, tilki, at, güvercin, papağan vb.); bitkiler (ağaç, çiçek vb.); maddi unsurlar, âlet ve eşya (dağ, taş, mağara, kuyu, su, sofrası, seccâde, değirmen, ayna, çalgı, vb.); hayalî yaratıklar (dev, cin, peri, vb.); yalın fikirler (akıl, zekâ, iyilik, kötülük, güzellik vb.) gibi akla gelen her şeydir. Masalcı bu kahramanları, zaman-zaman eski inanç, din, kültür ve medeniyet unsurlarından gelen malzemenin kompozisyonu içinde dinleyicisi ile okuyucusuna "hikâye, dram, fıkra" biçiminde anlatır (Elçin, 2000: 369).

İnanılmayacak, fevkalade hususları ihtiva eden masallar, dinleyenleri reel dünyadan çekip hayali âleme almak için tekerlemeye benzer sözlerle başlar. Kadınlar tarafından daha çok çocuklara anlatılan masallarda Keloğlan ve Peri Masalları en tanınmış örneklerdir. Kahramanları hayvan olan hikâyeler de bir çeşit masal sayılabilir (Güzel ve Torun, 2005: 412).

Akıncılar şiirinde daha ilk dizelerden itibaren masalsı bir hava ile başladığını dile getirmek sanırız yanlış olmayacaktır. Zira masalların olağanüstü ifadelerine şiirde de rastlamak mümkündür. İlk beyitte "dev gibi bir ordu" tamlamasındaki dev sözcüğü her ne kadar akıncı kuvvetlerinin karşısındaki düşmanın sayıca fazlalığını ifade ediyor

olsa da şiirin geri kalanında ve Oğuz'un belirttiği (1999: 101) gibi dördüncü beyitle birlikte bir masal dünyasının kapılarını aralayan Yahya Kemal için tesadüfi bir kullanım olmasa gerektir. Zira yerden yedi kat arşa kanatlanmış atlar, ancak dev gibi ordularla savaşabilecek akıncılara hizmet etmelidirler.

Yerden yedi kat arşa kanatlanmış söz konusu bu atlarla bir bakıma miraç mucizesindeki Hz.Peygamber'i de anımsatan Yahya Kemal, akıncılığın olağanüstülüğünün yanında kutsallığını da ifade ediyor denilebilir. Akıncıların atları o kadar olağanüstüdür ki, tıpkı miraç mucizesindeki Burak gibi, hızla göğün yedinci katı olan arş-ı âlâ'ya varabilecek güçtedir.

b) Formülistik Sayılar

Yeryüzündeki tüm milletlerin mitik dönemlerinden bu güne getirdikleri gelenekleri içerisinde sayıların önemli bir yeri vardır. Bu mitik sayılar dini inanışların da etkisiyle gizemli, tılsımlı hale getirilerek halk tahayyülünde farklı kullanım mecraları bulmuştur. Yahudi sistemi Kabala, Arap coğrafyasındaki ebced ve cifr hesaplamaları hep bu doğrultudaki sayısal kodlama mantığının ürünleridir.

Türk mitolojisinde de sayıların önemi büyüktür. Toplumda hemen herkesin hatırlayabileceği, üçler, beşler, kırklar, yediler vd. sayı ifadeleri pagan şaman Kök Tengri inancından bu güne evrilmiş kullanımlardır.

Şiirde de bin ve yedi sayılarının kullanıldığı görülmektedir. Burada bin sayısı ile başlamakla akıncıların çok kalabalık olduğunu, buna bağlı olarak da şiirdeki coşkunun ilk sözcükle verilmeye çalışıldığını söylemek yerinde bir tespit olacaktır. Zira bin atının akındaki coşkusuyla, daha az sayıdakilerin coşkusu aynı derecede olmayacaktır. *Yedi koldan atılmak* deyim grubunda kullanılan yedi sayısı da söz konusu bu kalabalık akıncı grubunun son derece organize bir şekilde saldırıya başladığını ifade etmek amacıyla seçilmiş bir sayı olarak düşünülmelidir.

Şiirdeki diğer sayı ifadesi de "bir semt, bir ordu" gibi sıfat tamlamalarında kullanılan *bir* sayısıdır. Fakat bu kullanımlar, formülistik sayılar kapsamında değerlendirilmemelidir. Buralardaki *bir* sayısının kullanımı belgisizlik anlamı katmaktan ibarettir.

c) Renkler

Tıpkı sayılarda olduğu gibi renklerin de mitik dönemlerden bu yana insanoğlunun yaşamında önemli değerleri sembolize ettiği, renklerin insan psikolojisi ile ilgili birtakım anlamlar taşıdığı düşünülmektedir. Türk kültür tarihinde de renkler bu bağlamda oldukça ilgi çekici anlamlar ifade ettiği bilinmektedir.

Şiirde renk imgesi olarak ak ve kızılın kullanıldığı görülmektedir. Genç renkleri konusundaki çalışmada ak rengin, Türklerin en eski inançlarından olan Şamanist dönemle ilgili bazı manevi inanmalarından kaynaklanarak ululuk, adalet ve güçlülük anlamları kazandığını dile getirmektedir (Genç, 1997: 7). Genç'in bu tespitinden hareketle ak tolgalı beylerbeyinin oldukça heybetli, adaletli ve güçlü bir yönetici olduğunu dile getirebiliriz. Aksi takdirde bin atlıya birden hükmetmenin oldukça zor olacağı düşünülebilir.

Bunun yanında kızıl (al-kırmızı) ile ilgili mütalaasında Genç, Türklerin al bayrak kullanmalarında da görülebileceği üzere ateş kültü içinde kızıl rengin önemsendiğini, millet algısında milli ve manevi bir renk olarak algılandığını ve tarih boyunca inanç

boyutunu yansıtan ve Türk duygusunu ve ruhunu anlatan bir milli sembol hüviyeti kazandığını vurgulamaktadır (Genç, 1997: 14-15).

Şiirde ise kızıl renk, şehadet-cennet imgelemi içinde verilmekte, bir yandan da güllere atıfta bulunularak Hz. Peygamber anımsatılmaktadır. Aynı zamanda göğüs göğüse, kılıçla yapılan savaşta kan dökülerek can verilmesi duygusu da kızıl renk imgesinin hissettirdiği bir başka durumdur. Dolayısıyla ölüm ve şehadetle ilgili duyguların verildiği beşinci beyitte kızıl rengin kullanılıyor olması bu anlam ve duygu bütünlüğünü perçinlemektedir.

d) Vezin

Yahya Kemal'in vezin bakımından ilgi çeken şiirlerinden biri olan Akıncılar şiiri, planında aruz kullanılmasına rağmen hece ölçüsü ile oluşturulduğu fikrini her okuyanda uyandırabilecek bir ustalığın mahsulü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şiirin her ne kadar aruzun mefâilü/mefâilü/mefâilü/feilün kalıbıyla yazılmış olsa da bir mısra haricinde 7+7 14 lü hece veznine de bire bir uyduğu asla göz ardı edilmemelidir. Yahya Kemal, sanatındaki ustalığı ile seçtiği sözcükler ve anlatımı sayesinde bu birlikteliği yakalayarak şiirinde milli ve folklorik vezinden de profesyonel izler sunmayı başarmıştır.

Sonuç

Yahya Kemal Türk Edebiyat geleneği içinde her ne kadar şairlik becerisini yaşadığı dönem olan Cumhuriyet dönemi edebiyatı anlayışında göstermiş olsa da sürekli bir eski-yeni birleşimini sunarak milli kültürünün çağdaş yorumlarını gerçekleştirmiştir.

İncelememize eksen olarak aldığımız Akıncılar şiirinde de bu özellikleri görmenin mümkün olacağı kanaatindeyiz. Yahya Kemal motifleri ile, formülistik sayıları ve renkleri ile, masal dünyasını şiir dünyasına yaklaştıran ifadeleri ve dahası uyguladığı vezin ile Akıncılar şiirinde halk bilimi unsurlarını ustaca yeni edebiyat sahasında örneklemiştir.

Yahya Kemal ve Akıncılar şiiri ekseninde sunduğumuz çalışmada sonuç olarak Oğuz'un sözlerini vermek yerinde olacaktır kanısındayız:

“Klasik ve modern olarak adlandırılan şairlerin halk hayatından ve folklorik birikimden uzak bir dünyada eser vermediklerini, kültür hayatını bu derece derin hatlarla birbirinden ayırmanın doğru bir yöntem olmadığını söyleyebiliriz (Oğuz, 1999: 104)”

Kaynaklar

- Beyatlı, Y.K. (1989). *Kendi Gök Kubbeimiz*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Boratav, P.N. (1969). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Çetişli, İ. (2007). *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Doğan, Y. (2013). *Yahya Kemal Beyatlı'nın "Kendi Gök Kubbeimiz" Adlı Şiir Kitabının Sözdizimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ekiz, O.S. vd. (1984). *100 Büyük Edip ve Şair*. İstanbul: Toker Yayınları.
- Elçin, Ş. (2000). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Genç, R. (1997), *Türk İnanışları İle Milli Geleneklerinde Renkler ve Sarı Kırmızı Yeşil*. Ankara: AKM Yayınları.
- Güzel, A. ve Torun, A. (2005). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kabaklı, A. (1978). *Türk Edebiyatı Tarihi*. C.3. İstanbul: Türk Edebiyatı Yayınları.
- Oğuz, M.Ö. (1999). "Yahya Kemal'in Şiirlerindeki Halkbilimi Unsurları Üzerine Bir İnceleme" *Milli Folklor*, S.44, s.100-105.
- Oktay, A. (1993). *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı 1923-1950*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

